

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا صَاحِبَ الزَّمَانِ ^{مُحَمَّدٌ} ^{صَلَّى} ^{وَعَلَى} ^{آلِهِ} ^{وَسَلَّمَ}

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى فَلَاحَةِ رَبِّهِمْ أَوْ بَعْلَاهَا وَبَنِيهَا بَعْدَ مَا أَحَاطَ بِهِ عِلْمُكَ

عطر فرشت

رویکردی جامعه شناختی به نجابت

محسن نصری

فهرست مطالب

۱۱..... مقابله

فصل اول: مفهیم‌شناسی حجاب

۱۹..... مفهوم حیا

۲۱..... مفهوم عفاف

۲۳..... مفهوم حجاب

۲۴..... فطری بودن حیا و عفاف و حجاب

۲۸..... نسبت حیا و عفاف و حجاب

فصل دوم: گونه‌شناسی حجاب

۳۵..... بدن

۴۵..... زینت و آرایش

۴۹..... خودنگاری (تبسّح)

۵۴..... راه رفتن

۵۶..... سخن گفتن

۶۰..... نگاه کردن

- اجازه گرفتن ۶۳
۱. اجازه ورود به خانه ۶۳
۲. اجازه ورود به اتاق خانه ۶۵

فصل سوم: کارکردشناسی حجاب

- کارکردهای فرهنگی حجاب ۷۱
۱. ترکیه نفس و خودسازی ۷۲
۲. تعدیل قوه شهویه ۷۴
۳. پشت روانی ۷۷
۴. سبک زندگی بارنگ خدایی ۸۰
۵. محور خصیصه والای زن ۸۳
۶. مبارزه علیه تمام سرمنگی ۸۸
- کارکردهای اجتماعی حجاب ۹۴
۱. افزایش و پایداری سرمایه اجتماعی ۹۶
۲. تحکیم بنیان مقدس خانواده ۱۰۰
۳. امنیت اجتماعی پایدار ۱۰۵
- کارکردهای اقتصادی حجاب ۱۱۰
۱. اقتصاد سالم و صالح ۱۱۱
۲. افزایش و ارتقاء بهره‌وری ۱۱۷
- کارکردهای سیاسی حجاب ۱۲۳
۱. استکبارستیزی ۱۲۵
۲. تمدن نوین اسلامی - ایرانی ۱۳۳
- مبارزات انقلاب اسلامی ۱۳۷
- حماسه عاشورایی دفاع مقدس ۱۴۱
- جهاد علمی و پژوهشی ۱۴۹

۱۵۶.....	ورزش قهرمانی
۱۵۹.....	هنر متعالی و فاخر
۱۶۸.....	۳. پیام جهانی انقلاب اسلامی
۱۶۹.....	سقوط زن با بی عفتی در تفکرو تمدن غربی
۱۷۹.....	گرایش به معنویت و اسلام با انقلاب اسلامی در غرب و شرق
۱۸۵.....	انقلاب بازگشت به عفاف در غرب و شرق
۱۹۱.....	اسلام هراسی و ایران هراسی برای مقابله با بازگشت عفاف

فصل پنجم: چهار نهاد پذیری حجاب

۲۰۴.....	چهار نکته
۲۰۸.....	نهاد خانواده
۲۱۴.....	نهاد تعلیم و تربیت
۲۱۹.....	نهاد حکومت
۲۲۹.....	نهاد رسانه های جمعی

۲۳۷.....	نتیجه گیری
۲۴۱.....	کتابنامه
۲۴۹.....	فهرست سایت ها
۲۵۱.....	فهرست مطبوعات
۲۵۳.....	دیگر آثار نویسنده

مقدمه

سیر بشر برای دستیابی به کمال انسانی در زندگی اجتماعی دنیوی، بدون هدف، مسیر، قانون و برنامه غیر ممکن است. خداوند تبارک و تعالی هدف انسان را کسب «حَیَاةً طَیِّبَةً»^۱ و مسیر او را «الضَّرَاطُ السَّیْقِیْمُ»^۲ و قانون و برنامه زندگی وی را «إِنَّمَا أَنْزَلَ اللَّهُ»^۳ و شریعت محمدی ﷺ قرار داده است. مقام انسانیت که با تسلیم در برابر حق و اجرای فرامین الهی و «تَبَقُّةً اللَّهِ»^۴ تحقق می یابد، نه تنها «حصولی» نیست، بلکه «تحصیلی» است. بنابراین، شناخت و آگاهی از قوانین زندگی سعادت‌مند در عرصه ها و ابعاد مادی و معنوی، فردی و اجتماعی، دنیوی و اخروی با استفاده از روش های وحیانی، عقلی، تجربی و شبهه‌دی لازم و ضروری است و ناآشنایی و ناآگاهی و به دنبال آن عمل نکردن به این خائس های حیات بخش، انحطاط فردی و اجتماعی و سقوط به دره های حیوانی و پست تر

۱. نحل، ۹۷.

۲. هود، ۵۶.

۳. بقره، ۹۱ و ...

۴. بقره، ۱۳۸.

از حیوانیت را سبب می شود. قرآن مجید در وصف جهنمیان می فرماید:

«... مَن قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَهُمْ أَذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ

بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ»؛^۱ دل هایی دارند که با

آن فهم نمی کنند و چشم هایی دارند که با آن نمی بینند و گوش هایی دارند که

با آن نمی شنوند. آن ها چون چهارپایان اند؛ بلکه گمراه ترند و آنان غافلان اند.

فاموش کردن خداوند تبارک و تعالی و عمل نکردن به برنامه سعادت بخش او

مشک به قوانین شیطانی و پیروی از او «... تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ...»^۲ در

«مِصْرَاطِ الْجَحِيمِ»^۳ چپای جز سقوط و خسران به همراه ندارند و خداوند در این باره

می فرماید

«... أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ...»؛^۴ آگاه باشید که حزب شیطان

همان زیان کاران است.

بنابراین، برای کسب تمام نیت در صراط مستقیم الهی، باید از خداوند

تبارک و تعالی و پیامبر اعظم ﷺ و امام بیستش علی علیه السلام اطاعت کنیم و آنان را در

زندگی، الگوی خود قرار دهیم؛^۵ همان گونه که قرآن مجید می فرماید:

«ثُلَّ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ ... إِنَّ نَافِثَةَ تَهْتَدُوا...»؛^۶ بگو: «از خدا و

پیامبر اطاعت کنید.... اگر از او اطاعت کنید، هدایت می شوید.

این اطاعت شامل دو جزو مرحله است: «ایمان» و «عمل صالح» که از هم

جداناپذیرند و خداوند در آیات متعددی به آن تأکید کرده است: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَ

۱. اعراف، ۱۷۹.

۲. نور، ۲۱.

۳. صافات، ۲۳.

۴. مجادله، ۱۹.

۵. رجوع کنید: محسن نصری، سبک زندگی علوی.

۶. نور، ۵۴.

عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...». این قانون ها و برنامه های وحیانی که خداوند تبارک و تعالی به پیامبر اعظم ﷺ نازل و به همه بشر تقدیم کرده است، با هیچ روش تجربی و عقلی و شهودی دست یافتنی نبوده است و نیست و قرآن مجید در این باره می فرماید:

«كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رُسُلًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ»؛^۱ همچنان که پیامبری از خود شما به سویتان فرستادیم تا آیات ما را برایتان بخواند و شما را پاکیزه گرداند و به شما کتاب و حکمت آموزد و آنچه نمی دانستید یادتان دهد.

بر همین اساس، یکی از رسالت های پیامبر اعظم ﷺ در هدایت انسان، آموختن چیزی نیست که نمی داند و نمی تواند بدون وحی الهی بداند و این رسالت، هر زمانی و هر مکانی است؛ چرا که قرآن «هُدًى لِلنَّاسِ»^۲ و «هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ»^۳ است و همه چیز را در بر می گیرد: «... وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ...»^۴. علامه طباطبایی در تفسیر الزبیر می نویسد:

«تبیان به معنی بیان است، چون قرآن کریم کتاب هدایت برای عموم مردم است و جز این کاری و شای نیابد، ظاهرأ مراد به «لِكُلِّ شَيْءٍ» همه آن چیزهایی است که برگشتنش به پیشین باشد.»^۵

در راستای هدفمند بودن و قانونمند بودن و منظم بودن، همان هستی و صراط مستقیم الهی است که نظم و قانون بر زندگی اجتماعی بشر حکم است و وی

۱. بقره، ۸۲.

۲. بقره، ۱۵۱.

۳. بقره، ۱۸۵.

۴. آل عمران، ۱۳۸.

۵. نحل، ۸۹.

۶. سید محمد حسین طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سید محمد باقر موسوی، ج ۲۴،

می‌تواند به کمال حقیقی و سعادت دنیوی و اخروی دست یابد.^۱ پس، باید در گام اول حرکت در این راه، به این قوانین و اصول شناخت پیدا کنیم و «جامعه‌شناسی» چنین رسالتی را برعهده دارد. براین اساس، در تعریف آن می‌گوییم: «جامعه‌شناسی علم کشف قوانین تکوینی زندگی اجتماعی انسانی در حیات دنیوی است.»^۲ بنابراین، با شناخت قانون‌ها و سنت‌های الهی مربوط به زندگی اجتماعی و رعایت آن، به رابطه و زندگی اجتماعی، نظم و روح و رنگ الهی می‌زنیم تا به شکوفایی «حجاب» و تحقق «انسانیت» دست یابیم.

یکی از راه‌های ضروری در زندگی اجتماعی، رابطه زن و مرد به عنوان دو جنس متفاوت است. از قانون مربوط به این رابطه، با عنوان «حجاب» یاد می‌شود. در این کتاب برآنیم که این اصل مهم و ضروری در زندگی اجتماعی انسان‌ها را از نگاه جامعه‌شناسی و روان‌شناسی اسلامی، در چهار فصل تجزیه و تحلیل کنیم:

- در فصل اول به مفهوم حجاب و ریشه آن در حیا و عفاف خواهیم پرداخت؛
- در فصل دوم از گونه‌های حجاب بحث خواهیم کرد؛
- در فصل سوم به کارکردها و نقش حجاب در زندگی اجتماعی خواهیم پرداخت؛
- در فصل چهارم موضوع مهم جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری و نهادینه کردن حجاب در جامعه را بررسی خواهیم کرد.

امیر المؤمنین علی (علیه السلام) در روایتی می‌فرمایند:

«لَكَادَ الْعَفِيفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ»^۳؛ همانا عقیف و پاک، فرشته‌ای از

فرشته‌هاست.

بر همین اساس این نوشته درباره حجاب و ریشه آن در حیا و عفاف را «عطر فرشته» نام نهادیم و بررسی خواهیم کرد بوی خوش رفتار پاک و فرشته‌گونه

۱. محسن نصری، درآمدی بر مکتب جامعه‌شناسی قرآن مجید، ص ۲۲۷ تا ۲۳۳.

۲. همان، ص ۳۰.

۳. نهج البلاغه، حکمت ۴۷۴.

دختران و پسران، زنان و مردان در زندگی اجتماعی در عرصه های گوناگون چگونه است و بدانیم که عطر اندیشه و رفتار فرشته گونه، جامعه پدید می آورد که همان «حیات طیبه» است. لذا «عطر فرشته» ترجمان جمله ای است که بوی خوش فطرت و پاکی «حجاب» او را زیبا ساخته است. اهمیت این موضوعات در این است که ازسویی، بشر برای پیمودن «صِرَاطِ مُسْتَقِیم» که راه خدا و اهل بیت علیهم السلام است، بای به قوانین این راه آگاه شود و ازسوی دیگر، شیاطین جنی و انسی «... عَذْوًا ثَمَّ طِبَّةً» نُفْسٍ وَ الْحَيِّ «...» به دلیل دشمنی شان با انسان در تلاش اند که وی را از این مسیر منحرف سازند. و پاکی و زیبایی را از او بگیرند.

ازاین رو، یکی از راه ها و برنامه های خود را نابودی حیا و عفاف و حجاب قرار داده اند و با استفاده از ابزارهای گوناگون و ایجاد شبهه ها و تردیدها و ترویج شهوات در صدد هستند که راه خداوند را سد کرده و مانع تحقق فطرت الهی انسان شوند: «... یَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ...»^۱

امام سجاد علیه السلام در وصف توطئه شیطان علیه انسان ها و بستن راه حق و «صِرَاطِ مُسْتَقِیم» الهی می فرمایند:

«يَتَعَرَّضُ لَنَا بِالشَّهَوَاتِ وَيَنْصِبُ لَنَا بِالْشُّبُهَاتِ...»^۲ با شهوات در جست و جوی ماست و در راه ما دام شبهه نصب می کند.

عطر فرشته قبلاً در ۲۸ آبان ۱۳۷۴ در قالب مقاله ای با عنوان «جامعه شناسی حجاب» در دومین سمینار حجاب که توسط اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی تهران برگزار گردید، ارائه شده است و اینک کامل تر و جامع تر و دقیق تر به تنظیم جوانان دختر و پسر برای معرفت بیشتر به ارزش اجتماعی حجاب برای پاکی و زیبایی زندگی می گردد؛ تا زهرایی بودن در کنار حیدری شدن تحقق یابد.

۱. انعام، ۱۱۲.

۲. اعراف، ۴۵ و....

۳. صحیفه سجاده، دعای ۲۵.

امیدوارم که در این مختصر، براساس معارف و حیانی و عقلی و تجربی بتوانم اصول و قوانین حجاب را با رویکرد جامعه شناختی به شما خوانندگان گرامی تقدیم نمایم. در پایان از همه کسانی که در تحقیق و تدوین و نشر این اثریاری نموده‌اند، به خصوص از همسر و فرزندان عزیزم سپاسگزارم و از خوانندگان گرامی درخواست می‌کنم که نظرات و انتقادات خود را به «nasri.mohsen@yahoo.com» ارسال کنند.

«اللهم عجل لولیک الفرج»

محسن نصری

ساز، ولت، ملت، همدلی و همزبانی

۱۴۳۶ رمضان

۲۸ ارداد ۱۳۹۴